

E 5.1 Pomiary SEM ogniwa metodą kompensacji

INSTRUKCJA WYKONANIA ZADANIA

Obowiązujące zagadnienia teoretyczne:

1. Podstawowe wielkości fizyczne opisujące przepływ prądu elektrycznego
2. Ogniwa galwaniczne i pojęcie siły elektromotorycznej
3. Prawa Kirchoffa przepływu prądu
4. Siła elektromotoryczna a napięcie
5. Kompensacyjna metoda pomiaru SEM

Literatura:

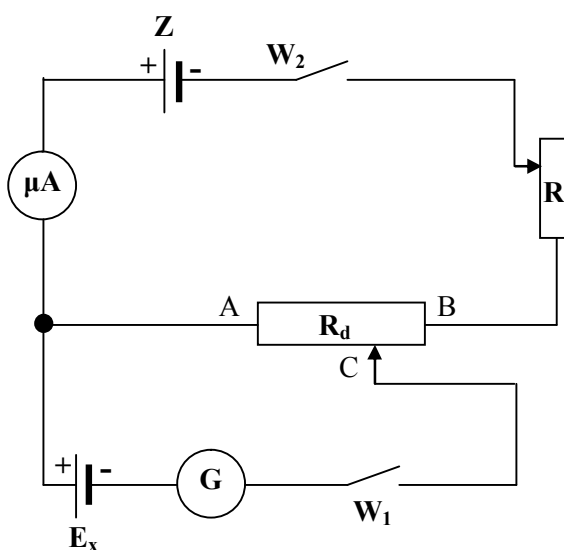
1. Ćwiczenia laboratoryjne z fizyki „Elektryczność i magnetyzm”, Skrypt PL, B. Kuśmiderska, Cz. Rybka, T. Rybka.
2. Podstawy fizyki T3 – D. Halliday, R. Resnick, J. Walker, PWN 2005.
3. Fizyka- krótki kurs – Cz. Bobrowski, PWN 1999.

Wartości podawane przez prowadzącego zajęcia:

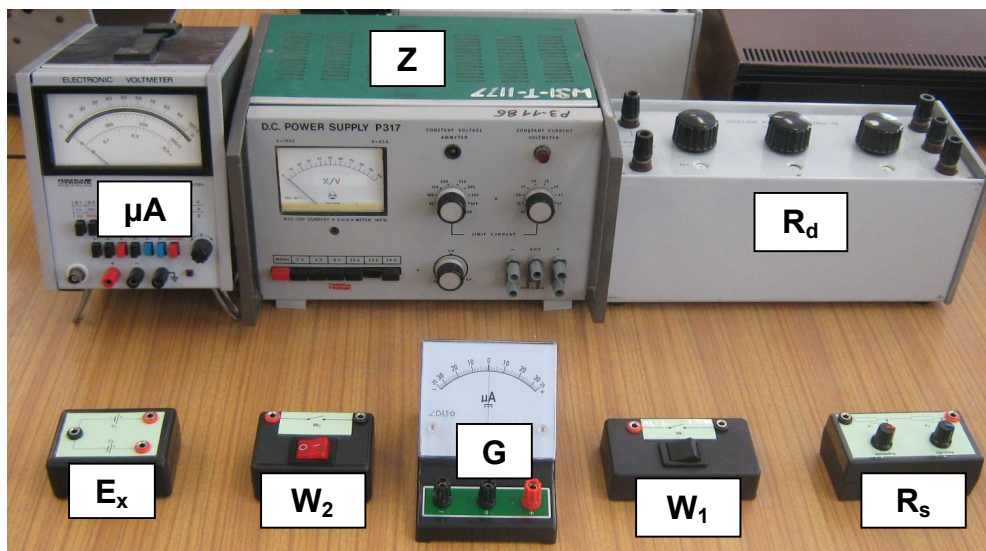
Ogniwo	Napięcie zasilania U_z [V]	Zakresy natężeń prądów I [mA]
E_1	20	0,36 – 2
E_2	20	0,36 – 2
E_3	20	0,5 – 2
E_4	20	0,7 – 2
E_5	20	1 – 2

Wykonanie zadania:

1. W skład zestawu doświadczalnego wchodzi: zasilacz napięcia stałego (Z), potencjometr (R_s), dzielnik napięcia-opornik dekadowy (R_d), mikroamperomierz (μA), badane ogniwo (E_x), galwanometr (G), wyłącznik (W_2), wyłącznik telegraficzny (W_1).

Rys1. Schemat układu pomiarowego

2. Obwód należy zestawić według schematu zamieszczonego na rys.1.
3. Na zasilaczu Z ustawić napięcie $U_z = 20V$ oraz ograniczenie prądowe na $20mA$, o ile osoba prowadząca nie zaleci inaczej.
4. Załączyć obwód główny wyłącznikiem W_2 .
5. Przy pomocy potencjometrów R_s ustawić wartość natężenia prądu I w obwodzie głównym (zakres zmian I podaje osoba prowadząca ćwiczenia).
6. Zamknąć na chwilę wyłącznik telegraficzny W_1 i dobrać taką wartość oporu R_x na oporniku dekadowym, przy którym galwanometr G wskaże wartość równą zero. Sytuacja taka odpowiada kompensacji w obwodzie bocznym.
7. Odczytać wartości R_x i I .
8. Pomiar należy powtórzyć przynajmniej 6-krotnie za każdym razem dobierając inną wartość I .
9. Wyniki zapisujemy w tabeli według poniższego wzoru:

Rodzaj ogniwa	$I [A]$	$R_x [\Omega]$	$E_x [V]$	$\bar{E}_x [V]$

10. Korzystając ze wzoru:

$$E_x = IR_x \quad (1)$$

wyliczyć SEM ogniwa dla wszystkich serii pomiarowych oraz wartość średnią $\bar{E}_x$.

Opracowanie wyników:

Opracowania wyników pomiarów można dokonać dwiema metodami: metodą różniczkowania lub metodą najmniejszych kwadratów.

Metoda różniczkowania

Niepewność względną maksymalną $\frac{\Delta E_x}{E_x}$ obliczamy metodą różniczkowania wzoru (1) traktując I i R_x jako wielkości obarczone niepewnościami bezpośrednimi. Niepewność

pomiaru oporu związana jest z klasą dzielnika dekadowego natomiast niepewność pomiaru I wynika z klasy mikroamperomierza i niedokładności odczytu ze skali.

Metoda najmniejszych kwadratów

1. Metodę najmniejszych kwadratów możemy zastosować pamiętając, że zależność $R\left(\frac{1}{I}\right)$ jest funkcją liniową, czyli:

$$R = A\left(\frac{1}{I}\right)$$

2. Sporządzamy tabelę według poniższego wzoru:

Nr. serii	$\frac{1}{I_x}$	R_x	$\left(\frac{1}{I_x}\right)^2$	R_x^2	$\left(\frac{1}{I_x}\right)R_x$	$\left(\sum_{x=1}^N \frac{1}{I_x}\right)^2$	A
1							
2							
3							
..							
N							
	$\sum_{x=1}^N \frac{1}{I_x} =$	$\sum_{x=1}^N R_x =$	$\sum_{x=1}^N \left(\frac{1}{I_x}\right)^2 =$	$\sum_{x=1}^N R_x^2 =$	$\left(\frac{1}{I_x}\right)R_x =$		

3. Zgodnie z zasadami metody najmniejszych kwadratów wyliczamy współczynnik kierunkowy A prostej - jest on równy wartości SEM ogniwa.
4. Sporządzamy wykres $R\left(\frac{1}{I}\right)$ umieszczając na nim punkty doświadczalne $\left(\frac{1}{I_x}, R_x\right)$, oraz prostą $R = A\left(\frac{1}{I}\right)$.
5. Niepewność wyznaczenia współczynnika kierunkowego A obliczamy zgodnie z zasadami metody najmniejszych kwadratów.

Autor instrukcji:

Tomasz Pikula